

PEDAGOGIK MAHORAT

5
2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

5-son (2021-yil, oktabr)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021, № 5

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N.Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA	7
Marg'uba MIRQOSIMOVA. Masofaviy ta'lim sharoitida integratsiyalashgan o'qitish jarayonlarini tashkil etish	7
Bobirjon ERGASHEV. Professional ta'lim tizimi bitiruvchilarining kasbiy ko'nikmalarini egallashlarida pedagogik strategiyalar	14
Sevara ADIZOVA. Bo'lajak mutaxassislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda ta'lim muassasasining o'quv jarayonidagi shart-sharoitlar tahlili.....	19
Rita PAKHRATDINOVA. Designing students 'creative activity on national crafts as a factor of learning ..	24
Lola DJURAYEVA. Oliy ta'lim tizimi o'quv-tarbiya jarayonini kreativ yondashuv asosida boshqarishda "flipped classroom" texnologiyasidan foydalanish	30
Tohir NAZAROV. Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi subyektlarining didaktik jarayonlardagi loyihaviy faoliyatini tashkil etish texnologiyasi	34
Shabon FARMONOVA. Ta'lim mazmunini loyihalashning didaktik imkoniyatlari.....	37
Rustam SARIYEV. Sirtqi ta'lim shakli talabalarini o'qitish jarayonida elektron ta'limning roli va ahamiyati	41
Наргиз ДЖУМАЕВА. "Синквейн" как эффективный метод развития устной и письменной речи студентов.....	46
Firuz NURULLOYEV. Zamonaviy o'qitish usullari: an'anaviy va zamonaviy ta'limning afzalliklari	51
Хикмат БОБОМИРЗАЕВ, Д.УМУРЗОКОВ, Нафосат АКМАЛОВА. Особенности развития компетентно-педагогической профессии.....	57
Bobir ZOKIROV. O'zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasining madaniy-ilmiy hamkorlik tarixi: muammolar va yechimlar.....	60
Mavluda KALANDAROVA. XIX asr Xiva xonligi solnomalarida ijtimoiy-siyosiy va madaniy-ma'rifiy muhitning yoritilishi	64
Sherzod ABDURAHMANOV. Talaba-yoshlarni vatanparvarlikka o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari ..	69
Xol XUDOYQULOV, Gulchexra ABDULLAYEVA, Sardorbek SHARIFZODA. O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda integrativ yondashuvdan foydalanishning pedagogik-psixologik asoslari.....	78
Manzura YULDASHEVA. Muqaddas ilohalar - salomatlik tayanchi	83
Dilrabo XUDOYQULOVA. Badiiy obrazlar vositasida o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash.....	85
Abror ASKAROV. Multimediali darslarni loyihalashning ayrim jihatlari	88
Madinaxon TO'RABOYEVA. Pedagogik fanlar misolida talabalarining shaxsiy-kreativ kompetensiyasini rivojlantirish bosqichlari.....	91
Ирода АСЛОНОВА, Озода ХОДИЕВА. Сравнительная оценка эффективности применения интерактивных методов обучения	94
Mahmud ASHUROV. Milliy g'urur va iftixor, milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik tushunchalarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik mazmun mohiyati	97
Анвар ЭРГАШЕВ. К вопросу духовно-нравственного воспитания с внедрением метод проекта в условиях дистанционного обучения.....	103
Zebo QOSIMOVA. Ta'lim jarayonida axborotlarga ratsional yondashuv ko'nikmalarini shakllantirish	108
Zafar ASRAYEV. O'qitishda elektron ta'lim resurslaridan foydalanish	110
Mirjalol JO'RAYEV. Elektr yuritmalari tezligini rostdash usullari.....	114
D. XOTAMOVA. Bo'lajak o'qituvchilarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish dolzarb muammo sifatida	118
Hasan TO'XTAYEV. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarga hurmat hissini shakllantirishning o'ziga xos jihatlari	121
Azamat SAIDOV. Sog'lom turmush tarzi to'g'risidagi tasavvurlar shakllanishining ilmiy-nazariy asoslari.....	124
Qutlug'murod QODIROV. Islom madaniyati tarixini o'rganishda pedagogik va psixologik fikrlarni tahlil etishning o'ziga xos jihatlari.....	128
M. Kushanova. O'smirlar agressiv xulq-atvorining xorij va mamlakatimizda o'rganilganlik holati.....	131
Alisher SHARIPOV. O'smirlarda (11-15 yosh) irodaviy fazilatlarini tarbiyalashning ijtimoiy-ma'naviy asoslari.....	137
J. SHUKUROV. Bo'lajak ofitserlar faoliyatida emotsional intellektning roli	140
Ziyodullo ELOV. Qobiliyatning shaxsi psixologiyasidagi o'rni va Danning-Kryuger effekti	143
Olmos AVEZOV. Ekstremal vaziyatlarda oilaga psixologik xizmat ko'rsatish amaliyoti	145

Firuz NURULLOYEV
Buxoro davlat universiteti
axborot texnologiyalari kafedrası
tayanch doktoranti

ZAMONAVIY O'QITISH USULLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TA'LIMNING AFZALLIKLARI

Maqolada zamonaviy va an'anaviy o'qitish usullari o'zaro tahlil qilingan. Ularning ustunlik va kamchiliklari o'rganilgan. Hozirgi kunda foydalaniladigan zamonaviy ta'lim turlari haqida ma'lumot keltirilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, zamonaviy ta'lim, an'anaviy ta'lim, innovatsiya, integratsiya, integrative yondashuv, "Flipped Classroom", birgalikda o'qish.

В статье анализируется соотношение современных и традиционных методов обучения; и изучение их достоинства и недостатков. Вот несколько основных фактов преподавании и методах их использования.

Ключевые слова: образование, современное образование, традиционное образование, инновации, интеграция, интегративный подход, перевернутый класс, совместное чтение.

The article analyzes the relationship between modern and traditional teaching methods. Their advantages and disadvantages have been studied. Here's a few basic facts about a stomp pad and how it is used.

Key words: education, modern education, traditional education, innovation, integration, integrative approach, Flipped Classroom, reading together.

Zamonaviy ta'lim - o'quvchilarni mavjud o'quv dasturlarini o'qishga majburlashdan ko'ra, har xil yangi va innovatsion g'oyalarni qo'llash orqali o'quvchilarni intellektual xatti-harakatlarini yaxshilashga o'rgatishga ko'proq e'tibor qaratadigan usul sanaladi. Biz o'qitishning zamonaviy usuli deb yangi o'qitish usuli ko'proq harakatga asoslangan va o'quvchining ongini markazlashtirib, ularni butunlay o'quv jarayoniga jalb qilishdan iborat. Bu orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlash va malakalarini oshirish uchun butun jarayonda faol ishtirok etadilar. Bu konstruktiv yondashuv deb ham ataladi. Boshqa tomondan, murabbiy yoki o'qituvchi ularga faqat rahbarlik qiladi va ularni xoxish maqsadlariga e'tibor qaratishga yo'naltiradi. Bularning barchasi mashg'ulotlar bilan shug'ullanish va o'qitishning zamonaviy usullarini qo'llash orqali amalga oshiriladi. Zamonaning yangi talabi bu zamonaviy o'qitish usullarini o'zlashtirish, bu o'quvchi va talabalar o'rtasidagi raqobatni kamaytirishga, aksincha hamkorlikni rivojlantirishga va sog'liqni saqlash muhitini yaxshilashga yordam beradi. Yillar davomida o'qitish uslubida sezilarli o'zgarishlar yuz bermoqda. O'quvchi-talabalarga o'rgatish uchun yodlash va eskirgan o'qish amaliyotidan farqli o'laroq, zamonaviy o'qitish usullari bilan o'qitishning interfaol usullari joriy qilingan va uning natijasini ko'rish mumkin. Bu ta'lim va tarbiyaning mutlaqo boshqacha ko'rinishini ta'minlaydigan ta'lim islohoti, chunki o'qitishning zamonaviy usullari, barcha o'quvchilarni an'anaviy o'qitish uslubidan farqli o'laroq, ularning tushunish qobiliyatiga bir xil darajada munosabatda bo'lolmaydi. Faqat o'qituvchiga emas, zamonaviy o'qitish usullari ko'proq so'roq qilish, namoyish qilish, tushuntirish, amaliy, hamkorlik usullari va ko'proq amaliy faoliyatga asoslangan.

So'nggi yillarda fan va texnika sohasidagi bilimlar ko'lami keskin oshdi va insonning fan va texnikadagi yangi bilimlarga moslashish qobiliyati ham oshdi. Har xil sohalarining noma'lum va ochilmagan qirralarini kashf qilish uchun innovatsion va ijodiy ongga katta ehtiyoj paydo bo'ldi. Zamonaviy dunyo va ilm-fanga asoslangan texnologiya davriga dosh berish uchun zamonaviy usullarni qo'llash - omon qolishning yagona vositasidir. Talabalarga XXI asrda har xil yot g'oyalarga qarshi kurashish usullarini o'rgatish kerak. Bu texnologiya boshqaradigan vaqt, shaxslar, jamiyat va millat taraqqiyoti uchun ijodiy va innovatsion ongni talab qiladi. Talabalarga zamonaviy o'qitish usullari bilan tanishtirish va o'zlari va boshqalarga imkoniyat yaratish uchun yetarli bilim berish kerak bo'ladi. Ba'zi o'qituvchilar hali ham fanlaridan dars jarayonida faqat boshlang'ich bilimlarni berib cheklanib qolishyapti. Ularning bunday yondashuvini endi ishlatib bo'lmaydi, chunki bu eskirgan, ko'lami cheklangan va milliy darajada ham, shaxsiy darajada ham muvaffaqiyatsizlikka uchramoqda.

Agar o'qituvchilar an'anaviy amaliy bo'lmagan usullar o'rniga zamonaviy o'qitish usullari bilan dars berishsa va fan darslarini yanada to'g'ri ilmiy tarzda taqdim etishsa, unda ko'plab muammolarni, jumladan, ishsizlikni ham bartaraf etish mumkin. Bularning barchasiga asosiy ta'lim tizimi va o'rta maktablarning

mustahkam tayanchini ta'minlash orqali erishish mumkin. Bu milliy o'quv dasturlarimizni tezda qayta ko'rib chiqishni talab qiladi va bu zamonaviy o'qitish usullarini joriy qilishga turtki bo'ladi.

Ta'lim - bu zamon talabi, chunki u savodli jamiyat yaratadi va jamiyatni tarbiyalash jarayonida motivatsiya va ko'rsatmalar juda muhim, o'qituvchilar, rahbarlar va ta'limda mas'ul xodimlar o'quvchilarni rag'batlantirish uchun javobgardir. Jamiyatning ko'p qismiga ta'lim berish orqali savodxonlik darajasi ko'tariladi. Biroq, vaqt o'tishi bilan, o'quvchilar bilim olish uchun yangi usullarni talab qiladilar, bu nafaqat nazariy o'rganishga ixtisoslashgan, balki amaliy bilimlar berish, o'z malakalarini oshirishga va har qanday qiyinchiliklarga dosh bera oladigan ta'lim olishni xohlashadi. O'qitishning zamonaviy usullari - bu zamonaviy davr talablariga to'la javob berishi kerak.

Zamonaviy ta'limning dolzarbligi. Zamonaviy ta'limot, shubhasiz, zamonaviy davrda dolzarb bo'lgani uchun zamon talabidir. Ilm-fan va texnologiya sohasidagi inqilob rivojlanish yo'lida yuzaga keladigan har qanday sharoitga qarshi kurashish uchun katta g'oyalar va katta sa'y-harakatlarni talab qiladi. Hamma yuk o'quvchilarning yelkasida. Talabalarga nafaqat bilim berish, balki ularning ko'nikmalarini boshidanoq oshirish juda muhimdir.

O'qish va yod olishdan tajriba qilishga o'tish vaqti keldi. Biz maktablarda o'qitish konsepsiyasini kuzatyapmiz, u yerda o'qituvchilar mavzuni tushuntirib berishadi va o'quvchilardan shu narsani aytib berishini so'rashadi. Eslab qolish va o'qish - bu o'qitish usuli edi, bu albatta faqat o'quvchini baholashga yordam beradi, lekin bu boshqa yordam bermaydi. Faqat amaliy bilimlarni boshdan kechirish va olish keyingi o'qish va hayot uchun foydali bo'ladi. Zamonaviy o'qitishda eksperimental o'rganishga ko'proq e'tibor qaratiladi va bu ham zamon talabidir.

Innovatsiya tushunchasi - zamonaviy ta'lim bizni yangi g'oyalar olib kelishga va yangi tushunchalarni kiritishga undaydi. Zamonaviy o'qitishning turli usullari ijodkorlik va innovatsion fikrlashga qaratilgan. Bu o'quvchilarni odatiy narsalarga amal qilmaslikka, balki yangiliklarni kashf etishga undaydi. Aynan shuning uchun ham zamonaviy o'qitish texnik jihozlar bilan ta'minlangan bo'lib, ular o'quvchilarga yangilik va ijodkorlik bilan bo'lishishga yordam beradi. Innovatsiya konsepsiyasini kuchaytirish uchun o'qitishning zamonaviy usullari eng mos keladi. Shuningdek, o'qitish metodikasidagi yangilik ta'lim sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

O'qitishning zamonaviy usullari asosiy fan va texnologiya haqida samarali tushuncha yaratish yoki rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy o'qitish usullarining elementlariga quyidagilar kiradi:

1. *O'quvchilarga yo'naltirilgan.* Ilmiy-texnikaviy asosdagi zamonaviy o'qitish usullarining muhim xususiyatlaridan biri bu o'quvchilarga yo'naltirilganligidir. U o'quvchilarga sinfda va laboratoriya ma'ruzalarida foydalanish yoki qo'llash paytida e'tibor qaratadi. O'qituvchi faqat ko'rsatma vazifasini bajaradi va barcha o'quv jarayoni o'quvchilarni o'z ichiga oladi. O'quvchilar sinfdagi o'zaro munosabatlarda yetakchi sifatida namoyon bo'ladi.

2. *Vazifaga asoslangan yoki faoliyatga asoslangan.* O'qituvchisi ko'rsatmasi mashg'ulot yoki topshiriqni tashkil qiladi va o'quvchilarni shu yo'l bilan o'rganishga jalb qiladi. O'quvchilarga ushbu interaktiv mashg'ulotlar orqali sinfdagi o'zaro muloqotda qatnashish taklif qilinadi.

3. *Resurslarga asoslangan.* O'qituvchilar topqir bo'lishi kerak. Ular o'rganishi yoki mavzuni aniq tushunishi uchun barcha kerakli o'quv materiallarini yig'ib, o'quvchilarga tarqatishlari kerak. Resurslar maktab muhitidan yoki u mavjud bo'lgan boshqa joydan to'planishi mumkin. Shuningdek, o'quvchi o'quv materiallari yoki manbalarini oxirigacha olib kelish uchun manba bo'lishi kerak.

4. *Tabiatda interaktivlik.* Zamonaviy o'qitish uslubi juda xarakterli bo'lib, u juda interaktiv. O'qituvchi o'quvchilarni o'quv vazifalarini bajarish va kerakli natijalarga erishish uchun kichik guruhlar tuzishni yoki yakka tartibda ishlashni so'raydi. Bu ularga bir-biridan bilim to'plashga yordam beradi. O'quvchilar birgalikda ishlashni, hamkorlik tuyg'usini o'rganadilar. Ular tashqi dunyoga chiqqanda ham ularning foydasiga ishlaydi.

5. *Integrativ tabiat.* Zamonaviy ta'lim usullarining muhim xususiyatlaridan biri bu integratsiyalashuvdir. O'qituvchilar bitta fanning mavzularini, masalan, giyohvandlik, oiladagi zo'ravonlik, xavfsizlik, ifloslanish, oziq-ovqat taqsimoti, jinoyatchilik kabi ijtimoiy fanlar mavzularini boshqa masalalar bilan bog'laydilar va uni yaxlit qiladilar. O'quvchi bir mavzuni o'rganishda ko'proq mavzular haqida bilimga ega bo'ladi.

6. *Tengdoshlar bilan hamkorlik.* Zamonaviy o'qitish usullari nafaqat o'quvchilarga o'z fikrlarini yoki tashabbuslarini, ularning javoblarini sezish, tadqiqotlarini o'rganish, o'zaro muloqot paytida javob berishga imkon berish orqali rag'batlantiribgina qolmay, balki talabalarni qiziqish, ehtiyoj va his -tuyg'ularga qarab tanlaydi. O'quv mashg'ulotlari orqali talabalar birgalikda ishlashni o'rganadilar va ular ham raqobatchilarining ishlarini qadrlaydilar. Boshqa sohalar singari bu davrda ham ta'limning qiyofasi keskin o'zgarib ketdi. Ilgari o'qituvchilar ta'lim va o'quvchilar o'rtasida ko'prik yaratishning yagona vositasi

bo'lgan. Ular mavzuni tushuntirish yoki eslatmalar berish uchun an'anaviy pedagogik usullardan foydalanishgan. Biroq zamonaviy ta'lim o'quvchilarni chuqur o'rganishga va qiziqishni qondirish uchun o'rganishga undaydigan ulkan senariyni ko'radi. So'nggi yillarda biz turli xil zamonaviy o'qitish usullari bilan tanishyapmiz va o'qitishning innovatsion usullari bilan bir qatorda texnologiyani joriy etilishi ta'lim sohasida inqilob olib keldi. Shunday qilib, o'qitishning yangi usullari haqida bilimga ega bo'laylik. Quyida zamonaviy o'qitish usullari keltirilgan.

Birgalikda o'rganish. Ilgari, talabalarga imtihon yoki oddiy kunlarda mavzu yoki o'quv dasturini qayta ko'rib chiqish so'ralganda, ular o'quv dasturini alohida yoki uyda qayta ko'rib chiqishgan. Bu amaliyot an'anaviy o'qitish usullarida keng tarqalgan edi. Bu masalani hal qilish yoki talabalar uchun yanada foydali platforma yaratish uchun maktablar birgalikda o'qishni boshlaydilar. Bu zamonaviy o'qitish usulida o'qituvchilar o'z talabalari guruhini tuzadilar, ular o'z muammolarini hal qila oladilar, mavzular bo'yicha munozaralarni o'tkazadilar va savollarini aniqlaydilar. Bu ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi va talabalarga mavzuni tezroq tushunishga imkon beradi.

Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar va guruhda o'qish paytida javob kutadilar. Bu ularga ijodkorlik bilan almashish va ko'proq bilim olish imkonini beradi. Buning evaziga ularga sog'lom tanqid va o'zaro savollarga duch kelishni o'rganishga yordam beradi. Maktab rahbariyati o'z o'quvchilarini o'qitish uchun birgalikda o'qitish usulini tanlashi kerak. Ular faqat sinfning tartibiga o'zgina o'zgartirish kiritishlari kerak.

Kengaytirilgan ta'lim. Kengaytirilgan o'qitish - o'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan zamonaviy o'qitish usullaridan biri. Bu usulda o'qituvchilar darsni bir necha marta takrorlaydilar, asosan, o'quvchilar to'liq tushunmaguncha. Biroq, o'qituvchi darslar oralig'ida 5-10 daqiqalik tanaffus bilan kursni takrorlaydi. Tanaffusda jismoniy mashqlar yoki o'ylash texnikasini o'ynab, ongni yangilashga qaratilgan bo'lib, u ularni o'sha darsning keyingi mashg'ulotlariga tayyorlaydi. Bu usul o'quvchilarga bilimlarni meros qilib olish va o'qishlar o'rtasida aloqa o'rnatish uchun vaqt ajratadi. Boshqa bo'limga o'tishdan oldin, bu usul o'quvchilarni asosiy bilimlarga tayyorlaydi. U sog'lom tanada sog'lom ruh bor degan maqolni aniq belgilab beradi. Shunday qilib, o'quvchilarning jismoniy holati bilim olish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan ruhiy holatning o'sishi uchun yetarli bo'lishi kerak. Kengaytirilgan o'qitish, shuningdek, maktabda o'qiyotgan bolalarda semirishni kamaytirishga ham ega, buni hozirgi kunda ko'proq ko'rish mumkin. Bu o'quvchining jismoniy va ruhiy salomatligini yaxshilaydi.

“Flipped Classroom” (o'girilgan sinf) - metodi. “Flipped Classroom” - pedagogik uslubda mashhur atama. Siz bu haqda shubhasiz bilgansiz. Uning “burilgan sinf” nomi uni o'ziga xos qiladi. Bu hozirgi kunda qo'llaniladigan juda muhim zamonaviy ta'lim usullaridan biridir. O'qitishning bu usulida o'qitish tartibi teskari tartibda amalga oshiriladi. An'anaviy usullardan farqli o'laroq, o'quvchilar o'zlari uyda yangi material yoki tarkibni o'rganadilar va maktabda ham xuddi shunday mashq qiladilar. Usul maktabda kontent berishning teskarisi bo'lib, o'quvchilardan uni qayta ishlashni yoki uyda mashq qilishni so'raydi. Talabalar bu usulni uyda video darslik ko'rish, Internetda qidirish yoki odatda o'qituvchi tarqatadigan kontent ustida ishlash orqali qo'llaydilar. Ularga uy vazifasini uyda bajarish shart emas. Buning o'rniga ular buni maktabda tugatishadi. Zamonaviy o'qitish usullarini sinchkovlik bilan o'rganish natijasida, o'quvchilar mazmunini tushunish uchun bir necha daqiqa vaqt ajratilgan maktabdan farqli o'laroq, mavzuni tushunish uchun yetarli vaqtga ega bo'lalilar. Agar kerak bo'lsa, ular bitta masala ustida ko'proq ishlashlari mumkin. O'quvchilar maktabga kelishdan oldin o'zlarini tayyorlaydilar va agar shubha tug'lsa, ular buni sinfda muhokama qilishlari yoki tegishli o'qituvchidan so'rashlari mumkin.

O'z-o'zini o'rganish. Qiziquvchanlik o'quvchini har doim yangi narsalarni o'rganishga undaydi. Bu o'quvchilarni minnatdorchilik bilan o'tkazib yuboradigan yoki darhol unutib yuboradigan matnning katta maydonlarini o'rganishga va yodlashga undaydi. Qiziquvchanlik orqali talabalar o'zlarini qiziqtirgan fanlarni o'rganishga rag'batlantiradilar. Talabalarni Internetdan foydalanishga o'rgatish va o'zlari natija topishga o'rgatish, ularga o'ziga qaram bo'lishga va mazmunini chuqur tushunishga yordam beradi. O'qituvchi o'quvchilarga miyasini va yolg'iz ishlash qobiliyatini rivojlantirish uchun yangi g'oyalarni olib kelish va ishlashga ruxsat berishi kerak. Bu zamonaviy o'qitish usuli o'quvchilarning ta'lim davrida muhim rol o'ynaydi.

Gamifikatsiya-o'yin asosida o'quv jarayonini tashkil qilish. Ma'lumki, bolalar o'yinlarni yaxshi ko'rishadi, bu onlayn o'yinlar yoki maydondagi o'yinlar. O'yin orqali o'qitish zamonaviy o'qitish usullarida qo'llanilgan zamonaviy o'qitishning muhim usullaridan biridir. O'qitishda gamifikatsiyaning ahamiyati asosan boshlang'ich va maktabgacha ta'lim tizimida kuzatilgan. Bu o'quvchilarni ham rag'batlantirdi va nafaqat maktabgacha yoshdagi bolalar, balki har qanday yoshdagi o'quvchilar uchun ham samarali bo'ldi. Gamifikatsiya orqali o'qitishning mas'uliyati o'qituvchilarga tegishli, chunki ular o'z yoshidagi o'quvchilarga mos keladigan loyihalarni rejalashtirishlari yoki loyihalashlari kerak. Ular talabalarni uzoq vaqt bog'lash va ularning qiziqishini saqlab qolish uchun jozibali choralarni o'z ichiga olishi kerak.

O'qituvchilar, shuningdek, Gamification ostida joylashgan onlayn platformadan yordam olishlari mumkin. O'qituvchilar onlayn viktorina, jumboq yoki miya o'yinlarini tashkil qilishlari mumkin. Bu zamonaviy o'qitish usuli - bu o'rgatish uchun qiziqarli o'rganish usuli.

Crossover study -Krossoverni o'rganish. Zamonaviy o'qitishning keng tarqalgan usuli bu crossover bo'lib, u ham rasmiy, ham norasmiy ta'lim va o'quv muhitidan foydalanadi. Bu o'quvchilarga eng yaxshi ta'lim berishning mukammal usullaridan biridir. Krossoverni o'rganish o'quvchilarni samarali jalb qiladi va haqiqiy, ammo innovatsion natijalarni beradi. Rasmiy muhit - bu an'anaviy ta'lim, ya'ni ta'lim berish uchun sinf. O'qitishning norasmiy muhiti muzeylar, seminarlar va maktabdan keyingi joylardir. Maktab va kollejlarda mazmun bilan o'qitadilar, materiallarni o'rganadilar va bilim qo'shish uchun kundalik tajribalardan foydalanadilar. Boshqa tomondan, norasmiy o'qish qiziquvchanlik va qiziqishni uyg'otadi va o'qituvchilariga savollar berish orqali tushunishni oshiradi.

O'qituvchilar yangi so'rovlar yoki savollarni rasmiy muhitda kiritishlari kerak va ularga talabalar norasmiy sharoitlarda, masalan, muzeyga tashrifi davomida bu savolni o'rganishga harakat qilishlari kerak. O'quvchilar sinfda qo'llab-quvvatlagandan so'ng, ma'lumot olishlari uchun eslatmalar olishlari yoki rasmlarni to'plashlari va ma'lumot sifatida ishlab chiqarishlari mumkin. Ular to'plangan ma'lumotlarni boshqa sinfdoshlari bilan bo'lishishlari va yaxshiroq natijalarga erishish uchun muhokama qilishlari mumkin.

Zamonaviy o'qitishning ba'zi muhim afzalliklarini ko'rib chiqishimiz:

Kognitiv fikrlash qobiliyatlari. Kognitiv ko'nikmalarni miyaning ishlashi bilan bog'liq bo'lgan asosiy ko'nikmalar deb tushuntirish mumkin. O'qish qobiliyatidan boshlab, o'rganish va eslab qolish qobiliyati miya bilan bog'liq bo'lgan bilim qobiliyatining bir qismidir. Talabalarning kuchli bilim qobiliyatlari qaror qabul qilish va muammolarni tahlil qilish ko'nikmalarini aks ettiradi, ularning IQ (intelligence quotient) o'sishiga hissa qo'shadi, shuningdek xotira kuchini yaxshilashda foydali rol o'ynaydi.

Narsalarni o'rganish. Qiziqish bo'lgan narsalarni o'rganish shaxsiy rivojlanishning muhim qismidir. Jarayon, shuningdek, o'z-o'zini o'rganishni keltirib chiqaradi va uning to'g'ri miqdorda yo'naltirilganligiga ishonch hosil qiladi. O'qitishning zamonaviy usullari amaliyoti o'qituvchilarning to'g'ri va yetarli yordami bilan talabalar tomonidan o'rganilishi kerak bo'lgan qiziqishlarni uyg'otadi. O'z-o'zidan narsalarni o'rganish - bu shaxsning eng samarali tashabbuslaridan biri va o'qitishning samarali tizimidan iloji boricha qo'llab-quvvatlash jarayonning samarali va dinamik bo'lishiga ishonch hosil qiladi. Zamonaviy o'qitish usullari ularga o'z manfaatlarini o'rganish uchun yetarli erkinlik, moslashuvchanlik va imkoniyatlar berishga ishonadi.

O'qishning o'ziga xos shakllarini ishlab chiqish. O'qitish - bu o'qitishning asosiy maqsadi va ta'lim jarayonida qo'llaniladigan usullar o'quv jarayonini yanada samarali va foydali qilish uchun o'z maqsadlarini ishga soladi. Shuning uchun zamonaviy ta'limga muvofiq amalga oshiriladigan strategiyalarning asosiy maqsadlaridan biri ta'limning o'ziga xos shakllarini rivojlantirishga qaratilgan. Noyob va o'ziga xos o'quv usullarini ishlab chiqish orqali, zamonaviy o'qitish texnikasi har bir kishining ongi to'g'ri bilim va usullar bilan ta'minlanganligiga ishonch hosil qiladi, bu esa oxir-oqibat ularning o'quv jarayonini mahsuldor qiladi.

Ilovaga asoslangan ko'nikmalar. Amaliy ta'lim nazariy tadqiqotlar bilan taqqoslaganda ta'lim tizimining eng ta'sirli va samarali turlaridan biridir. Qadimgi o'qitish usullari amaliy bilim bilan cheklanganligi sababli, ular, asosan, nazariy qismga tayangan. O'qitishning zamonaviy usullarini joriy etish nazariy qismga keraksiz ehtiyojni avtomatik ravishda yo'q qiladi, uni amaliy ko'nikmalar bilan almashtiradi.

Borayotgan ehtiyojlarga mos ravishda o'rganish. Ta'limning muhim maqsadlaridan biri bu odamlarni o'zgaruvchan muhitga yetarlicha malakali qilishdir va buning uchun ular yetarlicha samarali bo'lishi kerak. Zamonaviy ta'lim tizimi bunga katta e'tibor qaratadi va ularni atrof-muhit bilan bog'liq bo'lgan ortib borayotgan ehtiyojlarning qiyinchiliklarini yengish uchun yetarlicha samarali qiladi.

Asrlar mobaynida o'qituvchining darsni tushuntirishi, o'quvchilar esa uni o'rganganidek eslab qolishi va o'qishi bilan amaliyotda faqat bitta o'qitish usuli mavjud edi. Bu o'quvchilar va ularning yangicha fikrlashlari o'rtasida to'siq bo'lgan an'anaviy o'qitish usuli deb ataladi. Keyin ular qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish qobiliyatidan mahrum bo'lishadi. Boshqa tomondan, o'qitishning zamonaviy usullari talabalarga asoslangan va ko'proq amaliy yondashuvlarga bag'ishlangan.

O'qitish uslubiga ko'ra jamiyat uchun guruhga bo'lingan. An'anaviy o'qitish usullarini qo'llab-quvvatlaydigan kishi. Ikkinchi guruh o'qitishning zamonaviy usullari tarafdori. Uchinchisi an'anaviy va zamonaviy o'qitish usullarini yoqlaydi. Uchinchisi guruh o'qitishning ikkala usulining kombinatsiyasiga ishonadi. Millatning o'sishi mustahkam ta'lim va mustahkam tizimlarga bog'liq. Hatto zamonaviy davrda ham, ta'lim berish uchun ko'plab vositalar mavjud bo'lsa ham, biz hali ham an'anaviy o'qitish usuliga ko'proq ahamiyat beradigan bosqichdamez. Ammo eng yaxshi natijaga erishish uchun an'anaviy o'qitish usullari bilan zamonaviy o'qitish usullarini birlashtirish zarur. Zamonaviy o'qitish usullari an'anaviy ta'lim

usullarini qo'llab-quvvatlaydigan odamlarning tanqidiga duch kelgani ma'qul. Biroq an'anaviy va zamonaviy ta'lim usullarini qo'llash o'rtasida to'g'ri muvozanat bo'lishi kerak. Ikkala yo'l ham ta'limga berilishi kerak.

Muhokamalar va natijalar. An'anaviy va zamonaviy o'qitish usullarining afzalliklari va kamchiliklari quyida keltirilgan bo'lib, ular zamonaviy ta'lim usullari va an'anaviy o'qitish usullari o'rtasidagi farqni tushunishga yordam beradi:

O'qitishning an'anaviy usullari xalqimizning ko'p joylarida hanuzgacha keng tarqalgan. Ta'lim muassasalarida o'qituvchilar ma'lumot olishning yagona manbayi hisoblanadi. O'qituvchilar bu tushunchani doskadan va bo'rdan foydalanib, o'quvchilarga tushuntiradilar. Ular hamma narsani doskaga yozadilar va o'quvchilardan daftarlariga yozib olishni, eslatmalarni eslab qolishni va o'qishni so'raydilar. Bu muassasalarda ta'limning asosiy yo'nalishi semester yoki maktablarda chorakda o'tashdir.

- o'qitishning an'anaviy usullari ko'p afzalliklarga ega. Biroq, bu afzalliklar zamonaviy o'qitish usullarining kamchiliklari hisoblanadi;

- o'qitishning an'anaviy usullari, ya'ni sinfda o'qitish zamonaviy o'qitish usullari kabi qimmat emas. Shunday qilib, qishloqlar buni moliyaviy qiyinchiliksiz amalga oshirishlari mumkin;

- o'qitishning an'anaviy usullarida talabalar va o'qituvchilar mustahkam aloqalarni o'rnatadilar va ular zamonaviy o'qitish usullaridan ko'ra ko'proq o'zaro ta'sir o'tkazadilar;

- o'qitishning zamonaviy usullariga qaraganda an'anaviy ta'lim sharoitida intizomni yaxshiroq saqlash mumkin;

- fizika, kimyo va matematika kabi ba'zi fanlar bor, ular doskaga tushuntirishga muhtoj va ularni doskada tushuntirishda yaxshi tushunish mumkin;

- an'anaviy o'qitish usullarida texnik bilimlar kerak emas, masalan, zamonaviy o'qitish usullari ko'proq maxsus yondashuvni talab qiladi;

- o'qitishning zamonaviy usullaridan farqli o'laroq, an'anaviy ta'lim usullari o'quvchilarning ko'ziga zarar yetkazmaydi.

Ko'p maktablarda haligacha qo'llaniladigan an'anaviy o'qitish usullari

- ✓ sinflar o'qituvchilarga mo'ljallangan;
- ✓ bo'r-nutq usuli keng tarqalgan;
- ✓ o'qituvchilar faqat bilim tarqatuvchilardir, lekin ular hali ham yordamchi emas;
- ✓ qat'iy tashkil etilgan va nazorat qilinadigan sinf;
- ✓ guruh mashg'ulotlari va muammolarni hal qilish sessiyalari yo'q;
- ✓ imtihonlardan o'tish bilimlarni egallashdan ko'ra muhimroqdir;
- ✓ uy vazifasiga asoslangan ta'lim;
- ✓ o'quvchilarning ongini keskinlashtirish uchun faoliyatning yo'qligi.

An'anaviy ta'limotlarda o'qituvchilar o'qish va o'qitish uchun javobgardir. Ular qaror qabul qilishda va talabalarga ko'rsatma berishda yagona rol o'ynaydi. Ular uchun, talabalarining bilimlari, ular bergan ma'lumot bilan to'ldirilishi kerak. Shuningdek, talabalar o'z sinflarida ko'proq o'quvchilar bilan muloqot qila olmaydilar, chunki qatorda o'tirish tartibi hali ham qo'llanilmoqda.

Vaqt o'tishi bilan, zamonaviy o'qitish usullari va yuqori texnologiyalar bilan jihozlangan ta'limning ahamiyati sezildi va shu sababli ta'limga yangi texnika qo'shila boshladi. Sinf xonalarida yangi usullar va yangi texnologiyaga asoslangan gadjetlar joriy etildi. Yangi gadjetlar, masalan:

- Wi-Fi ulangan kompyuterlar yoki noutbuklar - Internetga ega kompyuterlar - bu ta'lim tizimidagi inqilob. Oliy o'quv yurtlari kompyuterni o'qituvchilarning kompyuterlari bilan bog'langan talabalarga mazmunini tushuntirish vositasi sifatida kompyuterdan foydalanadi.

- LCD proektor - hozirgi vaqtda sinflarda LCD displeylarni o'rnatish juda keng tarqalgan. LCD displeylar yordamida o'qituvchilar ma'lum bir mavzu bo'yicha tayyorlangan PowerPoint slaydlarini yoki elektron darsliklarni namoyish qiladilar;

- interfaol doskalar - oq doskalar o'qituvchilarga ham, o'quvchilarga ham kompyuterni sensorli boshqarish orqali yozish yoki chizish imkonini beradi. Bu interaktiv va qiziqarli vosita. Nafaqat o'qituvchilar, balki talabalar ham doskada hamma narsani tushuntira oladilar.

Zamonaviy o'qitish usullari ko'p afzalliklarga ega. Biroq, bu afzalliklar an'anaviy o'qitish usullarining kamchiliklari hisoblanadi. O'qitishning an'anaviy usullaridan farqli o'laroq, zamonaviy o'qitish usullari ko'proq interaktiv bo'lib, o'quvchilarni saqlab qoladi. Bu o'quvchilarning qiziqishini animatsiyalar va videolar yordamida saqlaydi. Ko'rsatmalar berish uchun vizual vosita boshqa vositalarga qaraganda ancha yaxshi. Bu konsepsiyani o'qishga qaraganda tezroq va uzoqroq vaqt davomida yodlashga yordam beradi. Zamonaviy o'qitish usullari kamroq vaqt talab etadi.

Maktabda qo'llaniladigan zamonaviy o'qitish usullari:

- ✓ sinflar texnologiya bilan jihozlanmoqda;
- ✓ baholash barcha bosqichlarda amalga oshiriladi;
- ✓ krossoverni o'rganish;
- ✓ konsepsiyalarni tushunishga ko'proq e'tibor qarating;
- ✓ ko'nikmalarni rivojlantirish va qadriyatlarini rivojlantirish eng muhim joyga qo'yilgan;
- ✓ interfaol doskalar;
- ✓ birgalikda o'rganish
- ✓ amaliy bilimlarga ko'proq e'tibor qaratilganligi;
- ✓ o'yin va harakatga asoslangan ta'lim;
- ✓ integratsiyalashgan va tadqiqotga asoslangan ta'lim;
- ✓ internet va Internetdan foydalanish;
- ✓ birgalikda o'rganish;
- ✓ burilgan sinf;
- ✓ muammoli ta'lim.

O'qitishning zamonaviy va an'anaviy usullarini birlashtirish

Yuqorida biz zamonaviy o'qitish usullarining ham, an'anaviy o'qitish usullarining ham ijobiy va salbiy tomonlarini muhokama qildik. O'qishdan so'ng, o'qitishning ikkala shaklini birlashtirish bizning ta'lim tizimimizga foydali bo'lishi aniq. Usullarni birlashtirish choralarini taklif qilamiz. Murakkab matematik yig'indilarni tushuntirish va kimyo masalalarini hal qilish uchun sinfda doska bo'lishi kerak, va nazariy mavzuni o'rgatish uchun o'qituvchilar LCD proektordan foydalanishlari kerak. Shunday qilib, Blackboard va LCD proektorlardan foydalaning. An'anaviy va zamonaviy o'qitish usullaridan foydalanib, fan va muhandislik fanlari, informatika va axborot texnologiyalari fanlarini sinfda juda yaxshi tushuntirish mumkin. O'qituvchilar nazariyani tushuntirish uchun doskalarning yordamidan foydalanishlari mumkin. Shu bilan birga, ular protsedurani tasvirlash uchun elektron doskalardan keng foydalanib video, elektron darsliklar, maxsus online paltformalar orqali foydalanishlari mumkin.

Xulosa. O'qitishning turli usullarini batafsil o'rganib chiqqach, o'qitishning qaysi pedagogik usuli yaxshiroq ekanligini ayta olmaymiz! O'qitishning an'anaviy usullari ham, zamonaviy o'qitish usullarining ham ijobiy va salbiy tomonlari bor. Ular o'xshash, lekin bir-biridan farq qiladi. O'qituvchilar o'quvchilarga mazmunini tushuntirish uchun turli xil innovatsion g'oyalarni kiritmoqdalar. Shuningdek, o'qituvchilarning vazifasi o'quvchilarga zamonaviy usullarni o'rgatishdir. O'qituvchi o'quvchilarning muvaffaqiyatlarida muhim rol o'ynaydi. Demak, o'qitishning zamonaviy usullarini qabul qilishga qadam qo'yish o'qituvchining burchiga aylanadi. Sog'lom ta'lim berish uchun malakali o'qituvchi va o'qitishning innovatsion usullari birlashishi kerak. Shunday qilib, talabalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy tajribaga ham ega bo'lib, dunyo bilan yuzma-yuz uchrashishga va o'z raqiblari bilan raqobatlashishga tayyor bo'lishadi. Muxtasar qilib aytganda, bu vaqtda zamonaviy o'qitish usullarini kiritish zarur, chunki u o'quvchilarni o'qitish uchun o'quv dasturini takrorlash va eslab qolishning an'anaviy shakllari g'oyasiga qarshi chiqadi.

Adabiyotlar

1. Pedagogik texnologiya: muammo va istiqbollar (zamonaviy pedagogik texnologiyaning ilmiy-nazariy asoslari). Mualliflar guruhi. -T.:OO'MKHTRM, 300 bet.
2. "Pedagogik kadrlarni malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlashning zamonaviy shakllarini joriy etish muammolari" Ilmiy-amaliy konferenstiya materiallari. -Toshkent.
3. Begimqulov U.Sh. zamonaviy axborot texnologiyali muhitida pedagogik ta'limni tashkil etish // Pedagogik ta'lim. –Тошкент, 2004. – № 1. – Б. 25-27.